

نقش میانجی نسبت‌گرایی اخلاقی در رابطه ماکیاولیسم، صفت صداقت – تواضع با بی‌صداقتی تحصیلی

فرزانه میکائیلی منیع^{۱*}، بهزاد ارژنگی^۲، شلر آب‌خیز^۳، نگین اکبرزاده^۴، فرشته رستم‌زاده^۵، امیرمحمد اشرفی قلیلو^۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵

پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۶/۱۱

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رابطه ماکیاولیسم و صفت صداقت-تواضع بر بی‌صداقتی تحصیلی با نقش میانجی نسبت‌گرایی اخلاقی در بین دانشجویان دانشکده ادبیات دانشگاه ارومیه انجام شد. این پژوهش از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه دانشجویان دانشکده ادبیات دانشگاه ارومیه به تعداد ۱۲۰۰ نفر بودند که ۳۲۷ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه ماک چهار (۱۹۷۰)، پرسشنامه شخصیتی هگزاکو (۲۰۰۴)، پرسشنامه بی‌صداقتی تحصیلی بشیر و بلا (۲۰۱۸) و پرسشنامه نسبت‌گرایی اخلاقی کولیر-اسپرول و همکاران (۲۰۱۹) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت و شاخص‌های برازش مدل استخراج و مدل پژوهش تأیید گردید. نتایج نشان داد اثرات مستقیم ماکیاولیسم بر نسبت‌گرایی اخلاقی با مقدار ۰/۰۵۲، صفت صداقت-تواضع بر نسبت‌گرایی اخلاقی ۰/۴۵، ماکیاولیسم بر بی‌صداقتی تحصیلی ۰/۰۹۲ و صفت صداقت-تواضع بر بی‌صداقتی تحصیلی ۰/۱۱۶ معنادار می‌باشند. اما اثر نسبت‌گرایی اخلاقی بر بی‌صداقتی تحصیلی ۰/۱۲ معنادار نمی‌باشد. همچنین اثرات غیرمستقیم ماکیاولیسم و صفت صداقت-تواضع با واسطه‌گری نسبت‌گرایی اخلاقی بر بی‌صداقتی تحصیلی به ترتیب ۰/۰۱۳۹ و ۰/۰۱۸- نیز معنادار نبود. با این وجود می‌توان از طریق ارائه برنامه‌های آموزشی بر بنیاد ماکیاولیسم، صفت صداقت-تواضع به جلوگیری از بی‌صداقتی تحصیلی در دانشجویان و کاهش آن کمک کرد.

واژگان کلیدی: بی‌صداقتی تحصیلی، ماکیاولیسم، صفت صداقت تواضع، نسبت‌گرایی اخلاقی

۱. دانشیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

* نویسنده مسئول: f.michaeli.manee@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. behzadarjang40@gmail.com

۳. کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. abkhizsh@gmail.com

۴. کارشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. neginakbarzadeh123@gmail.com

۵. کارشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. fr.rostamzadeh79@gmail.com

۶. کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. aamyrhmd882@gmail.com

مقدمه

بی‌صدافتی تحصیلی موضوعی است که به‌عنوان یک نگرانی بزرگ در چند دهه گذشته توجه بسیاری را به خود جلب کرده و همچنان به حالت خود باقی مانده است (ماویسکالیان و منکه^۱، ۲۰۱۵). با این‌که به‌طور کلی تقریباً همه دانش‌آموزان اتفاق نظر دارند که تقلب اشتباه است اما این موضوع تبدیل به یک مشکل مکرر در محیط تحصیلی شده و در سطح جهانی در حال افزایش است (سریانی و زهره عمر^۲، ۲۰۱۷، ساسونگکو، هاسیم و فرناندز^۳، ۲۰۱۹). مطابق تحقیقات در ۳۰ سال گذشته تقلب در دانش‌آموزان به‌طور قابل توجهی در حال افزایش است به طوری که در ایالات متحده ۵۶٪ فارغ التحصیلان دانشگاهی که مشغول کار بودند به تقلب اعتراف کردند، همچنین ۴۱٪ از دانشجویان دانشگاه‌های استرالیا و در تحقیقی مشابه ۷۷٫۵٪ از دانشجویان اندونزی به بی‌صدافتی تحصیلی در دانشگاه اعتراف کردند (ویناردی، موسیتیکرینی، آنکارینی^۴، ۲۰۱۷، هریاتی و اکاساری^۵، ۲۰۲۰). در یک نگاه کلی، بی‌صدافتی تحصیلی به صورت رفتارهای غیراخلاقی و غیرقانونی که فرد طی آزمون توانایی و دانش نشان می‌دهد مفهوم پردازی شده است. در تعریفی دقیق‌تر، بی‌صدافتی تحصیلی به عنوان تقلب کردن و سرقت علمی تعریف شده است که در آن دانش‌آموزان در انجام یک کار آموزشی، به یکدیگر، کمک غیرقانونی می‌دهند یا می‌گیرند و یا برای کاری که خود انجام نداده‌اند، اعتبار علمی کسب می‌کنند (جوکار و حق‌نگهدار، ۱۳۹۵). بی‌صدافتی تحصیلی به عملی غیراخلاقی گفته می‌شود که دانشجویان و دانش‌آموزان برای برتری در تحصیلات آموزشی خود بدون زحمت انجام می‌دهند که شامل سرقت ادبی، تقلب در امتحان و تقلب در تکالیف است (شیرزاده و میکائیلی منیع، ۱۴۰۲). بی‌صدافتی تحصیلی شامل دو نوع تقلب در تکلیف (تکالیفی که باید به صورت فردی انجام شوند، لیکن از همکاری با دیگران استفاده می‌شود، یا به صورت رونویسی از سایت یا منابع دیگر بدون ذکر منبع صورت می‌گیرد) و تقلب در امتحان (رونویسی کردن از روی برگه دیگری، تلاش در به دست آوردن غیرقانونی سوالات و کلید آزمون) است (بارانی، خرمائی، شیخ الاسلامی و فولاد چنگ، ۱۳۹۸). بی‌صدافتی تحصیلی بر اساس روش‌های تقلب کردن به چهار دسته تقسیم می‌شود: الف. تقلب فردی اقتضایی (برنامه‌ریزی نشده) مانند تغییر پاسخ‌ها هنگام تصحیح آزمون‌های خودتحلیلی، ب. تقلب مستقل برنامه‌ریزی شده شامل استفاده غیرقانونی از یادداشت‌های آموزشی هنگام امتحان دادن یا ارائه یک انشای از پیش نوشته به جای نوشتن انشاء در جلسه امتحان، ج. تقلب اجتماعی فعال که دو یا چند نفر در جلسه آزمون تقلب می‌کنند، د. تقلب اجتماعی منفعل که دو یا چند نفر اجازه می‌دهند دیگران از برگه آزمون آن‌ها تقلب کنند. تقلب به شکل ارائه کار تحصیلی دیگران به‌عنوان کار خود یا استفاده از روش‌های جعلی کسب نمره که در فرآیندهای یادگیری و ارزیابی تداخل ایجاد می‌کند، شکلی از بی‌صدافتی تحصیلی در نظر گرفته می‌شود (خرمائی و محمود نژاد، ۱۴۰۰).

1. Mavisakalyan & Meinecke
2. Suriani & Zoharah Omar
3. Sasongko, Hasyim & Fernandez
4. Winardi, Mustikarini, Anggareini
5. Heriyati & Ekasari

روان‌شناسان (باربارانلی، فارنزه، ترامونتانو، فیدا و پاسیلو^۱، ۲۰۱۸، ویرسیموو، کونرادو، بابوسا^۲، گومز، سورو، اولیویرا وریبریو^۳، ۲۰۲۲) معتقدند هر رفتاری که فرد از خود نشان می‌دهد، تحت تأثیر عوامل بسیاری هم‌چون عوامل محیطی، عاطفی و صفات شخصیتی است (هوپوود و همکاران^۴، ۲۰۱۷). از آنجایی که صفات شخصیتی سازه‌های بیشتری را در خود دارد که هر کدام می‌توانند تأثیرهای مطلوب و نامطلوب بر انسان بگذارند، محقق در نظر دارد تا این متغیر را مورد بررسی قرار دهد. تا به امروز، سازه‌های متعددی برای بررسی صفات شخصیتی پیشنهاد شده که هر یک چشم‌اندازی منحصر به فرد سازمان‌یافته‌ای را در این رابطه مطرح کرده‌اند. در این بین صفات تاریک شخصیت^۵ توجه بسیاری را جلب کرده است. صفات تاریک شخصیت به‌عنوان جنبه‌های مخرب و منفی شخصیت انسان تلقی می‌شود و ویژگی اساسی این صفات آن است که از لحاظ اجتماعی و بین فردی آزاردهنده و ناخوشایند هستند (برتلی و همکاران^۶، ۲۰۱۷). صفات تاریک شخصیت شامل سه صفت خودشیفتگی^۷، جامعه ستیزی^۸ و ماکیاولیسم^۹ می‌باشد که در این تحقیق ماکیاولیسم اهمیت دارد زیرا ماکیاولیسم با دروغگویی، تقلب و فریب کاری تشخیص داده می‌شود (محمود فخر، روشن و شیر، ۱۴۰۱). ماکیاولیسم یک ویژگی شخصیتی منفی است که بر اساس نوشته‌های قرن شانزدهم نیکولو ماکیاولی، که شامل دستکاری، حيله‌گری، دوگانگی و بدعهدی بنا شده است (کریستی و گیس، ۱۹۷۰). ماکیاولیسم یک سازه رایج در پژوهش‌های اخلاقی و رفتار سازمانی است. ماکیاولیسم انبوهی از رفتارهای ضدسازنده، انحرافی و غیراخلاقی را پیش‌بینی می‌کند. با این حال، افراد دارای ماکیاولیسم بالا نیز با محیط سازمانی خود سازگار می‌شوند و تنها در موقعیت‌های خاصی دست به رفتار غیراخلاقی می‌زنند. ماکیاولیسم یک ویژگی است که با تعاملات فرد با محیط مرتبط است. افرادی که ماکیاولیسم بالایی دارند، رفتار ضداجتماعی خود را محدود به محیط‌هایی می‌کنند که منافع آن بیشتر است (جونز و مولر^{۱۰}، ۲۰۲۱). روان‌شناسان اغلب ماکیاولیسم را با عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی سرگردان، همراه با خودشیفتگی و روان‌پریشی بیان می‌کنند (اوبویل و همکاران، ۲۰۱۲). مک کی (۱۹۸۹) ماکیاولیسم را با عنوان پردازش جذابیت سطحی، میل به دروغگویی بیمارگون، انحراف و فریب، سطح پایین گناه یا افسوس، سطح پایین همدلی، و میل به رد مسئولیت اقدامات خود بیان می‌کند. این ویژگی‌ها به وضوح بیان می‌کنند که ماکیاولیسم احتمالاً باید درگیر رفتار غیراخلاقی در طیف وسیعی از شرایط باشد. بررسی یوتامی، ویجونو، نوویانتی و محمد^{۱۱} (۲۰۱۹) نشان می‌دهد نگرش ماکیاولیسم بر قصد تقلب تأثیر می‌گذارد. نگرش ماکیاولیستی نیز خودخواهی تلقی می‌شود که در آن افراد برای منافع شخصی خود

1. Barbaranell, Farnese, Tramontano, Fida & Paciello

2. Veríssimo, Conrado, Barbosa

3. Gomes, Severo, Oliveira & Ribeiro

4. Hopwood et al

5. Dark personality traits

6. Bertl et al

7. Narcissism

8. Psychopathy

9. Machiavellianism

10. Jones & Mueller

11. Utami, Wijono, Noviyanti & Mohamed

مایل به ارتکاب اعمال غیر اخلاقی هستند. همچنین، نتیجه پژوهش تریانتورو، یوتامی و جوزف^۱ (۲۰۲۰) نشان می‌دهد که ماکیاولیسم بالا قصد تقلب فردی را افزایش می‌دهد.

جدای از ماکیاولیسم یک سری ویژگی‌های شخصیتی^۲ دیگر نیز ممکن است بر بی‌صدافتی تحصیلی تأثیرگذار باشند. ویژگی‌های شخصیتی که توصیف‌کننده شخصیت هستند و شامل افکار، احساسات و رفتارهایی است که منحصر به فرد است. این ویژگی‌های شخصیتی در طول زندگی فرد ثابت می‌ماند و تا حد زیادی تحت تأثیر ژن‌ها و محیط قرار می‌گیرد (نیوا، کوستا، ویاری و وون کیسرلینگ^۳، ۲۰۲۰). ویژگی‌های شخصیتی هگزاگو به‌عنوان سیستمی از سیستم‌های احساسی، عاطفی، شناختی و مفهومی تعریف می‌شود که صفات افراد را مستعد انجام رفتارهای مختلف در موقعیت‌های خاص می‌کند و واکنش‌های منحصر به فرد هر کس را نسبت به محیط مشخص می‌نماید. ابعاد شخصیتی شامل صداقت-تواضع^۴، روان‌نژندی^۵، برونگرایی^۶، موافق بودن^۷، وظیفه‌شناسی^۸، گشودگی به تجربه^۹ است (اشتون و لی، ۲۰۱۹) که در این میان صفت صداقت - تواضع از مدل شخصیتی هگزاگو نقش مهمی در پیش‌بینی بی‌صدافتی تحصیلی و تقلب ایفا می‌کند (میکائیلی منیع و شیرزاده، ۲۰۲۳، لجویین-گلوب، پتریچویچ و سوکیچ^{۱۰}، ۲۰۱۹، لیما^{۱۱}، ۲۰۲۰، سرمن^{۱۲}، ۲۰۲۱). صفت صداقت - تواضع متشکل از چهار وجه: خلوص^{۱۳} (گرایش به راست‌گو بودن و سوءاستفاده نکردن از دیگران)، انصاف^{۱۴} (دوست داشتن رفاه دیگران در ذهن)، اجتناب از حرص و طمع^{۱۵} (دوری از تجملات زندگی) و فروتنی^{۱۶} (دوری از برتری نسبت به دیگران) است (کجونیوس^{۱۷}، ۲۰۱۴). مؤلفه‌های مربوط به تواضع (اجتناب از حرص و طمع و فروتنی) به نظر می‌رسد شامل ویژگی‌های شخصیتی بسیار مهم در شکل دادن به یک اولویت عمومی برای روابط برابر در سلسله مراتب اجتماعی با سایر گروه‌ها و افراد است، در مقابل، مؤلفه‌های مربوط به صداقت (خلوص و انصاف) در تقویت روابط اجتماعی بر اساس اعتماد و عمل متقابل تأثیرگذار هستند که با جهت‌گیری سلطه اجتماعی ناسازگار است (لئون، دسیمونی و چیرومبل^{۱۸}، ۲۰۱۲). شیرزاده و میکائیلی منیع (۱۴۰۲) نیز دریافتند که بین صفت صداقت-تواضع و بی‌صدافتی تحصیلی رابطه منفی معناداری وجود دارد. همچنین تحقیقات دیگر نشان داده‌اند که صفت صداقت-تواضع نقش

1. Triantoro, Utami & Joseph
2. personality traits
3. Neave, Costa, Weary & Von Keyserlingk
4. honesty-humility
5. neurosis
6. extroversion
7. agreeableness
8. conscientiousness
9. openness to experience

10. Ljubin-Golub, Petričević & Sokić
11. Lima
12. Szerman
13. sincerity
14. fairness
15. avoid greed & voidance
16. modesty
17. Kajonius
18. Leone, Desimoni & Chirumbolo

مهمی در پیش بینی رفتارهای بزهکارانه در محل کار (تقلب، دزدی) دارد (فرناندز دل ریو^۱، راموس-ویلاگراسا و بالرادا^۲، ۲۰۲۰). در این میان کلیه متغیرهای مطرح شده در تحقیق حاضر به گونه‌ای به اخلاق و مسائل اخلاقی مرتبط است. پیشینه مباحث اخلاقی طولانی و شاخه‌ای از فلسفه است که در پی سؤالاتی از قبیل: چگونه زیستن؟ می‌باشد. تعاریف متعددی از اخلاق ارائه شده است؛ در ساده‌ترین تعریف، اخلاق علم تمیز دادن درست از نادرست و نیکی از بدی است. این واژه، ریشه‌ای یونانی دارد و در لغت به معنای عرف و رهنمود می‌باشد. دهخدا، اخلاق را جمع خلق و خوی‌ها و علم اخلاق را دانش بد و نیک خویی‌ها تعریف کرده است. دکتر حسن انوری، اخلاق را مجموعه عادت‌ها و رفتارهای فرهنگی پذیرفته میان مردم یک جامعه تعریف کرده است. کلمه اخلاقیات از واژه یونانی ایثاس^۳ به معنی آداب و رسوم، رفتار یا منش، نشأت گرفته است (رحمانی پیچا، حیدرپور و جهاد نژاد، ۱۴۰۲).

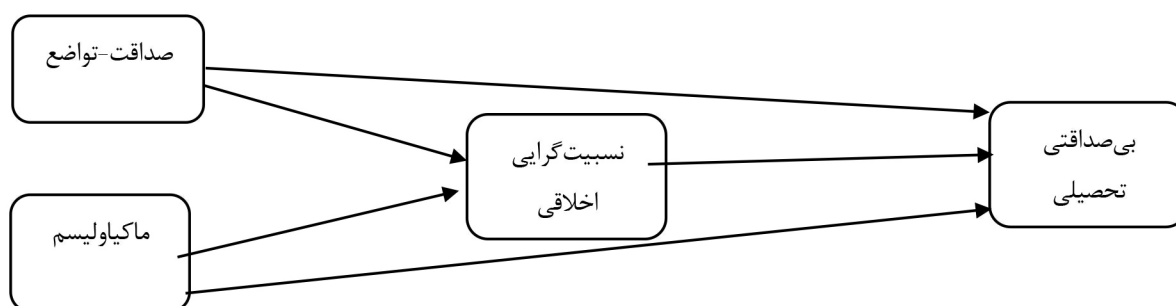
تحقیقات در خصوص مفهوم اخلاق بسیار است. در این رابطه با دو مفهوم (مورال^۴) و (اسیکل^۵) روبرو هستیم که تحقیقات مختلف بین این دو تفاوت قائل شده است. به طوری که (مورال) را به معنی «اخلاق» دانسته‌اند و آن را آداب و رسوم و سنن می‌دانند اما (اسیکل) را تعامل نقادانه و نظام‌مند درباره (مورال) معنا کرده‌اند. در واقع هنگامی که از «علم اخلاق» سخن می‌گوییم، مرادمان (اسیکل) است (حسینی، عبادی و فارسی، ۱۳۹۷). پیازه اخلاق را سه مرحله می‌داند شامل مرحله غیراخلاقی، اخلاق دیگرپیرو و اخلاق خودپیرو است که در مرحله اول اخلاقیات در تعامل با همسالان شکل می‌گیرد و بسیار عینی است. در مرحله دوم که واقع‌گرایی اخلاقی نیز خوانده می‌شود اشاره به وضعیتی دارد که اخلاق از سوی خارج به فرد تحمیل می‌شود و تبعیت کودکان در برابر قوانین تغییرناپذیر سایر افراد است. و در نهایت در مرحله سوم اخلاقیات جنبه نسبی به خود می‌گیرد و براساس قوانین خود فرد شکل می‌گیرد. در این مرحله افراد به این درک می‌رسند که اخلاق به اهداف و پیامدها بستگی دارد (بال، اسمیتانا، استورگ اپل^۶، ۲۰۱۷).

نسبیت‌گرایی اخلاقی دیدگاهی است درباره باورها و ارزش‌های ما. در واقع نسبیت‌گرایی اخلاقی به ادعایی درباره درست و نادرست بودن مرزهای فردی، اجتماعی و فرهنگی اشاره دارد. بنابراین نمی‌توان قضاوت کرد چه چیزی خارج از مرزهای فردی، اجتماعی و فرهنگی فرد درست یا نادرست است. یک نسبیت‌گرای اخلاقی معتقد است که نمی‌تواند در مورد اعمال افراد و گروه‌های خارج از فرهنگ خود قضاوت کند. زیرا نسبیت‌گرایان اخلاقی هیچ مجموعه معیار ثابتی را برای تصمیم‌گیری در مورد مسائل اخلاقی قبول ندارند. برای مثال یک نسبیت‌گرای فرهنگی نمی‌تواند تعیین کند که شکنجه یک کودک در فلان فرهنگ درست است یا غلط و این فرهنگ است که می‌تواند چنین تصمیمی بگیرد (ورین^۷، ۲۰۱۸).

1. Fernández-del-Río
2. Ramos-Villagrasa & Barrada
3. Ethos
4. Moral
5. Ethical
6. Ball, Smetana & Sturge-Apple
7. Wreen

اغلب گفته می‌شود دیدگاه مردم نسبت به اخلاق یک دیدگاه عینی و ثابت است در حالی که تحقیقات خلاف این ادعا را ثابت می‌کند و بیشتر مردم دوست دارند که بسته به موقعیت‌ها مسائل اخلاقی متغیری را در نظر بگیرند (سارکسیان، پارک، تین، رایت و کنوب^۱، ۲۰۱۱).

با توجه به مطالب یاد شده نسبیت‌گرایی اخلاقی می‌تواند به گونه‌ای با بی‌صدافتی تحصیلی ارتباط داشته و آن را پیش‌بینی کند. به این صورت که افراد در مواقع حساس تحصیلی یا زمانی که احساس کنند تقلب می‌تواند تأثیرات مهمی بر زندگی آن‌ها بگذارد و اینکه افرادی که تصور می‌کنند هر کس جای آن‌ها بود هم همین کار را می‌کرد ممکن است مسائل اخلاقی را زیر پا بگذارند و دست به تقلب بزنند. هریاتی و اکاساری (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان بی‌صدافتی تحصیلی و دلایل اخلاقی به این نتیجه رسیدند که در مواقعی (فشار، وجود فرصت و منطقی سازی) افراد دست به تقلب می‌زنند. بنابراین هدف تحقیق حاضر این است که آیا نسبیت‌گرایی اخلاقی می‌تواند رابطه هریک از متغیرهای صداقت-تواضع و ماکیاولیسم با بی‌صدافتی تحصیلی را توجیه کند و به عبارت دیگر در این روابط نقش میانجی داشته باشد؟ براین اساس در پژوهش جاری مدل زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

شکل ۱. مدل مفهومی

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی از نوع رگرسیون بود. جهت تحلیل داده‌ها روش آماری رگرسیون به روش هایز انتخاب شد. نرم افزار مورد استفاده SPSS-22 بود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه دانشجویان دانشکده ادبیات دانشگاه ارومیه در سال تحصیلی (۱۴۰۱-۱۴۰۲) به تعداد ۱۲۰۰ نفر بودند که ۳۲۷ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند و داده‌های آنان وارد تحلیل شد. بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نشان داد که از کل ۳۲۷ نفر، ۱۸۹ نفر (۵۷/۸ درصد) زن و ۱۳۸ نفر (۴۲/۲ درصد) مرد هستند. دامنه سنی شرکت‌کنندگان پژوهش از ۱۸ تا ۴۸ سال و میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۲۳/۱۲ سال با انحراف معیار ۴/۲۹۵ بود.

1. Sarkissian, Park, Tien, Wright & Knobe

روش تحلیل داده‌ها

برای تحلیل داده‌های گردآوری شده از روش آماری رگرسیون، با استفاده از افزونه پراسس نسخه ۳/۲ برای SPSS^۱ تدوین شده توسط هایز^۲ استفاده شد تا بتوان نقش میانجی نسبیت‌گرایی اخلاقی را به کمک روش بوت استراپ که همزمان با مقدار اثر، حدود اطمینان و معناداری را نیز گزارش می‌دهد، بررسی کرد. بدین منظور نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ و مدل ۴ از مدل‌های این افزونه مورد استفاده قرار گرفت. در ابتدا پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون مورد بررسی قرار گرفتند:

بررسی چولگی و کشیدگی متغیرها و مقدار باقی‌مانده‌ها غیرنرمال بودن توزیع آن‌ها و بررسی نمودار جعبه‌ای وجود داده‌های پرت تک‌متغیره و نیز شاخص مهالانوبیس (۱۸/۷۵۸) وجود داده پرت چندمتغیره را نشان داد. با بررسی داده‌های پرت، و حذف داده‌های با شاخص مهالانوبیس بیشتر از مقدار بحرانی ۱۶/۲۷ (برای ۳ متغیر پیش‌بین) مقادیر چولگی و کشیدگی متغیرها، و نیز باقی‌مانده‌ها در محدوده قابل قبول (۲، -۲) قرار گرفتند (جدول ۱) و به این ترتیب توزیع داده‌ها نرمال در نظر گرفته شد. عدم هم‌خطی متغیرهای پیش‌بین (صداقت-تواضع، ماکیاولیسم و نسبیت‌گرایی اخلاقی) با استفاده از شاخص عامل تورم (VIF) و تولرانس بررسی شد. مقادیر VIF (برای صداقت-تواضع، ماکیاولیسم و نسبیت‌گرایی اخلاقی به ترتیب برابر با ۱/۳۰، ۱/۳۱ و ۱/۰۷) کوچکتر از ۱۰ و تولرانس (برای صداقت-تواضع، ماکیاولیسم و نسبیت‌گرایی اخلاقی به ترتیب برابر با ۰/۷۷، ۰/۷۶ و ۰/۹۳) بیشتر از ۰/۱ بودند؛ بنابراین پیش‌فرض مذکور رعایت شده بود. رابطه خطی بین هر یک از متغیرهای پیش‌بین و متغیر وابسته بی‌صداقتی تحصیلی با استفاده از نمودار پراکنش Scatter plot بررسی شد. نتایج حاکی از برقراری این پیش‌فرض بود. مقدار دوربین-واتسون برابر با ۱/۹۹ و در محدوده ۱/۵ تا ۲/۵ واقع شده و نشان‌دهنده برقراری پیش‌فرض عدم هم‌خطی باقی‌مانده‌ها یا استقلال خطاها بود. داده گمشده وجود نداشت.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه ماکیاولیسم: مقیاس ماک^۳ چهار توسط کریستی و گیس^۴ (۱۹۷۰) ساخته شده و دارای ۲۰ گویه است. ده گویه شخصیت ماکیاولیسان را توصیف می‌کنند و ۱۰ گویه باقیمانده نیز شخصیت غیر ماکیاولیسان را توصیف می‌کنند. گویه‌های این ابزار در یک طیف ۷ نقطه‌ای از «کاملاً مخالفم» نمره ۱ تا «کاملاً موافقم» نمره ۷ درجه‌بندی می‌شوند. جمع نمرات همه ۲۰ گویه عبارت است از نمره فرد در سازه ماکیاولیسم (خدابخش پیرکلانی، چگینی و عطاری، ۱۴۰۰). دامنه نمره سوالات ۱ تا ۷ و دامنه نمره کل ۲۰ تا ۱۴۰ است. سوالات ۳-

1. PROCESS Procedure for SPSS Version 3.2
2. Hayes
3. Mach
4. Christie & Geis

۴-۶-۷-۹-۱۰-۱۱-۱۴-۱۶-۱۷ نمره معکوس دارند. پایایی این مقیاس به روش دونیمه کردن ۰/۷۹ به‌دست آمده است. همچنین در تحقیق ویژگی‌های روانسنجی مقیاس ماک در نمونه ایرانی همسانی درونی برای خرده مقیاس‌ها و کل مقیاس به ترتیب، ۰/۷۳ و ۰/۶۶ و ۰/۷۴ بود. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برابر با ۰/۶۷ شد.

پرسشنامه شخصیتی هگزاگو: این پرسشنامه توسط اشتون و لی (۲۰۰۴) ساخته شده است و مدلی از ابعاد عاملی شخصیت است که دارای ۱۰۰ سؤال است و شش بعد صداقت-تواضع، تهییج‌پذیری، برون‌گرایی، سازگاری، وظیفه‌شناسی و گشودگی نسبت به تجربه را شامل می‌شود. سؤالات ۶، ۱۲، ۱۸، ۲۴، ۳۰، ۳۶، ۴۲، ۴۸، ۵۴، ۶۰، ۶۶، ۷۲، ۷۸، ۸۴، ۹۰، ۹۶ مربوط به صفت صداقت-تواضع هستند که در تحقیق حاضر از آن‌ها استفاده شد. نمره‌گذاری این پرسشنامه به صورت لیکرت ۵ درجه‌ای است که به «کاملاً مخالف» نمره ۱ و به «کاملاً موافق» نمره ۵ داده می‌شود. در مطالعه اشتون و لی در سال ۲۰۰۴ آلفای کرونباخ برای صفت صداقت-تواضع ۰/۹۲ به دست آمده است، همچنین پرسشنامه از روایی صوری و محتوایی مناسبی برخوردار هست. در نسخه ایرانی این پرسشنامه نیز آلفای کرونباخ برای صداقت-تواضع ۰/۸۰ به دست آمده است (بشیری، برهمند، اکبری، قمری و وثوقی^۱، ۲۰۱۱). در پژوهش رحمانی ملک‌آباد، فرخی و آقابیگی (۱۳۹۴) پایایی صفت صداقت-تواضع با استفاده از آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۷ به دست آمده است. در این پژوهش برای سنجش صفت صداقت-تواضع فقط از سؤالات مربوط به صداقت-تواضع استفاده شده است. سؤالات ۶-۵۴-۱۲-۳۶-۸۴-۴۲-۶۶-۹۰-۷۲-۹۶ به طور معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. دامنه نمره هر سوال ۱ تا ۵ و دامنه نمره کل ۱۶ تا ۸۰ است. در پژوهش جاری آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۴ شده است.

پرسشنامه بی‌صداقتی تحصیلی^۲: این مقیاس ۲۳ سوال دارد و توسط بشیر و بلا (۲۰۱۸) جهت سنجش بی‌صداقتی تحصیلی در دانشجویان با شش بعد تقلب در آزمون، سرقت ادبی، کمک بیرونی، تقلب پیشین، تحریف و دروغ درباره تکالیف تحصیلی طراحی شده است. گویه‌های این مقیاس بر روی طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از هرگز (نمره ۰) تا همیشه (نمره ۴) نمره‌گذاری می‌شوند. بشیر و بلا (۲۰۱۸) پس از دریافت نظر مساعد متخصصان مبنی بر روایی محتوایی و روایی صوری، این ابزار را بر روی ۹۰۰ نفر از دانشجویان دوره کارشناسی (۵۱ درصد مرد و ۴۹ درصد زن) اجرا نمودند. نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی و سپس تحلیل عاملی تأییدی روایی این ابزار را با شش بُعد مذکور تأیید نمودند ($X^2/df=2/17$ ، $GFI=0/91$ ، $AGFI=0/90$ ، $RMSEA=0/05$ ، $CFI=0/87$). ضریب پایایی کل مقیاس نیز به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱ گزارش شده است (بشیر و بلا، ۲۰۱۸).

ویژگی‌های روانسنجی این ابزار برای اولین بار در ایران از سوی بارانی و فولادچنگ (۱۳۹۹) در دو مطالعه مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. آنان روایی ابزار را به روش روایی محتوایی و سپس روایی سازه مورد بررسی قرار دادند. جهت بررسی روایی سازه ابزار از سه روش تحلیل عاملی تأییدی، همسانی درونی و تعیین همبستگی آزمون با سایر آزمون‌ها استفاده کردند. شاخص‌های برازش مدل تحلیل عاملی تأییدی این مقیاس حاکی از احراز روایی سازه به روش تحلیل عاملی تأییدی بود ($X^2=317$ ، $X^2/df=1/63$).

1. Bashiri, Barahmand, Akabri, Ghamari, & Vusugi
2. Academic Dishonesty Scale (ADS)

$AGFI=0/86$, $PGFI=0/63$, $PCFI=0/73$, $PNFI=0/68$, $RMR=0/05$, $CFI=0/95$, $GFI=0/89$, $TLI=0/93$, $NFI=0/81$, $PCLOSE=0/19$, $RMSEA=0/06$, $IFI=0/95$. همچنین جهت بررسی پایایی مقیاس بی‌صدافتی تحصیلی بشیر و بلا (۲۰۱۸)، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که در مطالعه اول مقدار ضریب کل مقیاس ۰/۹۱، و در مطالعه دوم ۰/۹۳ به دست آمد (بارانی و فولادچنگ، ۱۳۹۹). دامنه نمره سوالات از ۰ تا ۴ و دامنه نمره کل از ۰ تا ۹۲ است. سوالی با نمره معکوس ندارد. در پژوهش جاری آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۱ شده است.

پرسشنامه نسبیت‌گرایی اخلاقی کولیر-اسپرول^۱ و همکاران (۲۰۱۹): برای سنجش متغیر نسبیت‌گرایی از پرسشنامه کولیر-اسپرول و همکاران (۲۰۱۹) استفاده شد. این پژوهشگران در ابتدا ۸۰ سوال را برای نسبیت‌گرایی اخلاقی تدوین کردند که بعد به ۴۲ رسید. سپس آن را در نمونه ۴۰۰ نفری اجرا کردند و جهت بررسی تحلیل عامل اکتشافی را انجام دادند. این پژوهشگران ساختار تک‌عاملی و چهارعاملی پرسشنامه را بررسی کردند. در نهایت با ده گویه به توافق رسیدند. همچنین در پژوهش آن‌ها ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۹ شد که مقدار بالایی است. علاوه بر این، تحلیل عامل تأییدی برای تأیید و برازش ساختار تک‌عاملی سازه، حاکی از براجملی (بالای ۰/۵۷) مطلوب بود. کولیر-اسپرول جهت بررسی روایی محتوایی مجموعه‌ای از نسخه ابتدایی این پرسشنامه و گویه‌های پرسشنامه موقعیت اخلاقی^۲ فورسایت^۳ (۱۹۸۰) را جهت بررسی نرخ محتوا در اختیار گروه متخصص قرار دادند. به طوری که گروه متخصص اطلاعی از وجود سوالات فورسایت نداشت. نتایج حاکی از این بود که ده گویه پرسشنامه اسپرول با میانگین برابر با ۶/۲ (در مقیاس ۷ درجه‌ای) نسبیت‌گرایی اخلاقی را به طور صحیح و با دقت منعکس می‌کند (کولیر-اسپرول و همکاران، ۲۰۱۹). علاوه بر این، کولیر (۲۰۱۷) در پایان‌نامه خود شاخص‌های برازش این پرسشنامه ده گویه‌ای را مطلوب گزارش داده است. نسخه نهایی این پرسشنامه ۱۰ گویه دارد و از جمع نمرات همه گویه‌ها نمره کل نسبیت‌گرایی اخلاقی را می‌توان به دست آورد. سوالات ۶، ۹ و ۱۰ نمره‌گذاری معکوس می‌شوند. نمونه‌ای از گویه‌ها عبارتند از: «قوانین اخلاقی در دو فرهنگ متفاوت می‌تواند غیرمشابه اما برای خود آن فرهنگ درست باشند» (گویه ۳) و «مردم کل دنیا باید از استانداردهای اخلاقی یکسانی پیروی کنند» (گویه ۱۰، نمره معکوس). شرکت‌کننده در مقیاس ۵ درجه لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) باور خود را در مورد هر گویه مشخص می‌کند (کولیر-اسپرول و همکاران، ۲۰۱۹). در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ پرسشنامه مذکور برابر با ۰/۵۳ به دست آمده است.

1. Collier-Spruel
2. the Ethics Position Questionnaire (EPQ)
3. Forsyth

یافته‌ها

شاخص‌های توصیفی و ماتریس همبستگی بین متغیرها در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی و ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

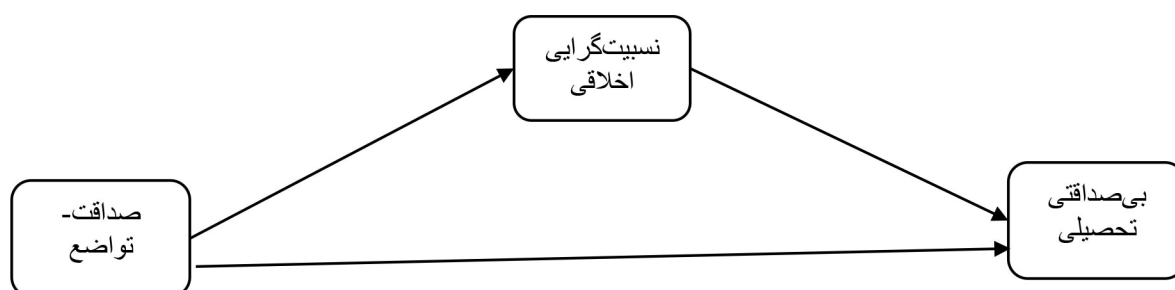
نسبیت گرایی اخلاقی	ماکیاولیسم	صداقت-تواضع	بی‌صداقتی تحصیلی	بی‌صداقتی تحصیلی
			۱	
		۱	-.۰/۳۴**	صداقت-تواضع
	۱	-.۰/۴۷**	۰/۳۰**	ماکیاولیسم
۱	۰/۲۳**	-.۰/۲۱**	۰/۱۲*	نسبیت گرایی اخلاقی
۴/۴۲±۲۷/۵۱	۱۳/۶۸±۷۷/۲۶	۹/۲۹±۵۲/۳۸	۱۲/۵۵±۱۳/۹۷	Mean ±SD
-.۰/۲۳	۰/۱۵	-.۰/۶	۱/۲۹	چولگی
۱/۵۴	۰/۷۴	۰/۱	۱/۴۲	کشیدگی
۱۲	۳۹	۲۸	۰	کمینه
۴۴	۱۲۱	۷۹	۶۰	بیشینه

** : $P < 0.01$; * : $P < 0.05$

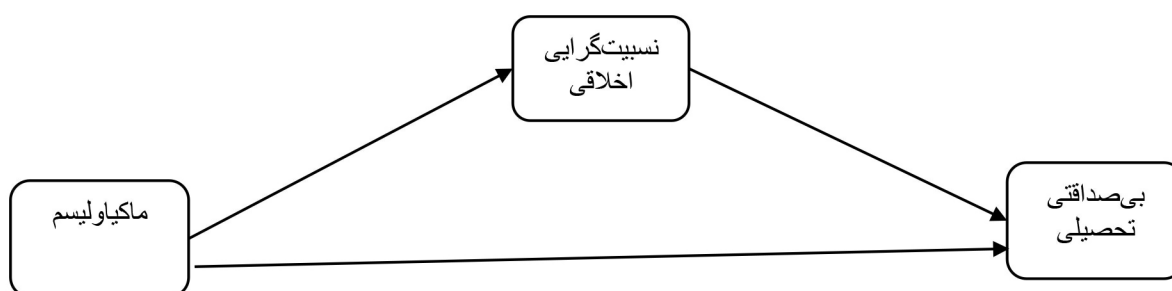
مطابق با جدول ۱ همه ضرایب همبستگی بین متغیرها به لحاظ آماری معنادار هستند (برای رابطه متغیرهای نسبیت اخلاقی و بی‌صداقتی تحصیلی در سطح $P < 0.05$, $Sig = 0.017$ و برای سایر متغیرها در سطح $P < 0.01$). براساس این جدول، صداقت-تواضع رابطه منفی و ماکیاولیسم و نسبیت گرایی اخلاقی رابطه مثبت با بی‌صداقتی تحصیلی دارند. صداقت -تواضع بیشترین همبستگی و نسبیت گرایی اخلاقی کمترین همبستگی را با بی‌صداقتی تحصیلی نشان داده‌اند. همچنین صداقت-تواضع با ماکیاولیسم و نسبیت گرایی اخلاقی رابطه منفی و ماکیاولیسم با نسبیت گرایی رابطه مثبت نشان داده است. به این ترتیب می‌توان روابط بین این متغیرها را در قالب یک مدل رگرسیونی مورد بررسی قرار داد.

تحلیل نقش میانجی نسبیت گرایی اخلاقی با دو مدل مجزا و استفاده از رگرسیون هایز

جهت بررسی نقش میانجی نسبیت گرایی اخلاقی با استفاده از رگرسیون هایز باید دو مدل (شکل‌های ۲ و ۳) را به طور مجزا بررسی کرد.

شکل ۲. مدل مفهومی نقش میانجی نسبیت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین صداقت- تواضع و بی‌صداقتی تحصیلی

شکل ۳. نقش میانجی نسبیت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین ماکیاولیسم و بی‌صداقتی تحصیلی

جدول ۲ نتایج تحلیل مدل مفهومی ارائه شده در شکل ۲ یعنی بررسی نقش میانجی نسبیت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین صداقت-تواضع و بی‌صداقتی تحصیلی را ارائه می‌دهد.

جدول ۲. آزمون نقش میانجی نسبیت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین صداقت-تواضع و بی‌صداقتی تحصیلی با استفاده از رگرسیون هایز

مدل ۱. نتایج رگرسیون نسبیت‌گرایی اخلاقی توسط صداقت-تواضع					
ULCI	LLCI	P	t	SE	B
۳۵/۴۶	۳۰/۰۷	۰/۰۰۰	۲۳/۹۱	۱/۳۷	۳۲/۷۶
-۰/۰۵	-۰/۱۵	۰/۰۰۰۱	-۳/۹۰	۰/۰۲۶	-۰/۱۰
اثر صداقت-تواضع بر نسبیت‌گرایی اخلاقی					
$R = ۰/۲۱۱, R^2 = ۰/۴۵, MSE = ۱۸/۶۸۹۰, F = ۱۵/۱۸۵۷, df1 = ۱, df2 = ۳۲۵, P = ۰/۰۰۰۱$					
مدل ۲. نتایج رگرسیون بی‌صداقتی تحصیلی توسط صداقت-تواضع و نسبیت‌گرایی اخلاقی					
ULCI	LLCI	P	t	SE	B
۴۴/۴۸	۲۰/۰۲	۰/۰۰۰	۵/۱۹	۶/۲۲	۳۲/۲۵
-۰/۳۰	-۰/۵۸	۰/۰۰۰۰	-۶/۱۶	۰/۰۷	-۰/۴۴
۰/۴۸	-۰/۱۲	۰/۲۴	۱/۱۸	۰/۱۵	۰/۱۸
اثر صداقت-تواضع بر نسبیت‌گرایی اخلاقی					
$R = ۰/۳۴۷, R^2 = ۰/۱۲۰, MSE = ۱۳۹/۴۰۲۱, F = ۲۲/۱۸, df1 = ۲, df2 = ۳۲۴, P = ۰/۰۰۰۰$					
مدل ۳. نتایج رگرسیون بی‌صداقتی تحصیلی توسط صداقت-تواضع					
ULCI	LLCI	P	t	SE	B
۴۵/۴۹	۳۰/۷۶	۰/۰۰۰۰	۱۰/۱۸	۳/۷۴	۳۸/۱۲
-۰/۳۲	-۰/۶۰	۰/۰۰۰۰	-۶/۵۵	۰/۰۷	-۰/۴۶
اثر صداقت-تواضع بر نسبیت‌گرایی اخلاقی					
$R = ۰/۳۴۱, R^2 = ۰/۱۱۶, MSE = ۱۳۹/۵۷, F = ۴۲/۹۰, df1 = ۱, df2 = ۳۲۵, P = ۰/۰۰۰۰$					

جدول ۲ حاکی از این است که در مدل اول اثر صداقت-تواضع به عنوان متغیر پیشبین بر نسبیت‌گرایی اخلاقی به لحاظ آماری معنادار است ($\beta = -0.10, p < 0.0001, t > 1.96$). همچنین در مدل دوم، تنها صداقت-تواضع بر متغیر ملاک بی‌صداقتی تحصیلی اثر معنادار دارد و نسبیت‌گرایی اخلاقی بر بی‌صداقتی تحصیلی اثر معنادار ندارد ($\beta = -0.44$). در این مدل مقدار ۱۲ درصد از واریانس بی‌صداقتی تحصیلی تبیین می‌گردد ($R^2 = 0.12, F = 22.18, P < 0.000$). از سوی دیگر اثر کل صداقت-تواضع بر بی‌صداقتی تحصیلی برابر با -0.46 و در سطح کوچکتر از 0.01 معنادار است. این متغیر به تنهایی حدود ۱۲ درصد از بی‌صداقتی تحصیلی را تبیین می‌کند. تفاوت ضریب تعیین R^2 در حضور متغیر نسبیت‌گرایی اخلاقی در مدل دوم ($R^2 = 0.120$) و عدم حضور آن در مدل سوم ($R^2 = 0.116$)، نشان‌دهنده تغییر قدرت تبیین متغیر ملاک با حضور این متغیر است که مشاهده می‌شود اثر آن بر متغیر ملاک غیرمعنادار است. افزون بر این، نتایج تحلیل رگرسیون هایز نشان دادند که اثر غیرمستقیم صداقت-تواضع بر بی‌صداقتی تحصیلی با میانجی‌گری نسبیت‌گرایی اخلاقی برابر با -0.18 است و در فاصله سطح پایین -0.525 و سطح بالای 0.154 قرار دارد. از آنجایی که این محدوده عدد صفر را دربر می‌گیرد، اثر غیرمستقیم معنادار نیست و به عبارت دیگر، نسبیت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین صداقت-تواضع و بی‌صداقتی تحصیلی نقش میانجی ندارد.

در ادامه، جدول ۳، نتایج تحلیل مدل مفهومی ارائه شده در شکل ۳ یعنی نقش میانجی نسبیت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین ماکیاولیسم و بی‌صداقتی تحصیلی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آزمون نقش میانجی نسبیت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین ماکیاولیسم و بی‌صداقتی تحصیلی با استفاده از رگرسیون هایز						
مدل ۱. نتایج رگرسیون نسبیت‌گرایی اخلاقی توسط ماکیاولیسم						
ULCI	LLCI	P	t	SE	B	
۲۴/۵۲	۱۹/۱۴	۰/۰۰۰۰	۱۵/۹۷	۱/۳۷	۲۱/۸۳	مقدار ثابت
۰/۱۱	۰/۰۴	۰/۰۰۰۰	۴/۲۱	۰/۰۲	۰/۰۷	اثر ماکیاولیسم بر نسبیت‌گرایی اخلاقی
$R = ۰/۲۲۸, R^2 = ۰/۰۵۲, MSE = ۱۸/۵۵, F = ۱۷/۷۷, df1 = ۱, df2 = ۳۲۵, P = ۰/۰۰۰۰$						
مدل ۲. نتایج رگرسیون بی‌صداقتی تحصیلی توسط ماکیاولیسم و نسبیت‌گرایی اخلاقی						
ULCI	LLCI	P	t	SE	B	
-۱/۷۶	-۲۱/۷۲	۰/۰۲۱	-۲/۳۱	۵/۰۷	-۱۱/۷۴	مقدار ثابت
۰/۳۶	۰/۱۷	۰/۰۰۰۰	۵/۳۴	۰/۰۵	۰/۲۶	ماکیاولیسم
۰/۴۹	-۰/۱۱	۰/۲۲	۱/۲۲	۰/۱۵	۰/۱۸	نسبیت‌گرایی اخلاقی
$R = ۰/۳۱, R^2 = ۰/۰۹۷, MSE = ۱۴۳/۰۹۷, F = ۱۷/۴۲, df1 = ۲, df2 = ۳۲۴, P = ۰/۰۰۰۰$						
مدل ۳. نتایج رگرسیون بی‌صداقتی تحصیلی توسط ماکیاولیسم						
ULCI	LLCI	P	t	SE	B	
-۰/۱۴	-۱۵/۰۹	۰/۰۴	-۲/۰۰	۳/۸۰	-۷/۶۲	مقدار ثابت
۰/۳۷	۰/۱۸	۰/۰۰۰۰	۵/۷۷	۰/۰۵	۰/۲۸	ماکیاولیسم
$R = ۰/۳۰, R^2 = ۰/۰۹۲, MSE = ۱۴۳/۳۱۸, F = ۳۳/۲۹, df1 = ۱, df2 = ۳۲۵, P = ۰/۰۰۰۰$						

جدول ۳ حاکی از این است که اثر ماکیاولیسم به عنوان متغیر پیشبین بر نسبت‌گرایی اخلاقی به لحاظ آماری معنادار است ($\beta=.07, p<.000, t=4.21>1.96$). همچنین در حالت ترکیب این دو متغیر، تنها ماکیاولیسم بر بی‌صدافتی تحصیلی اثر معنادار دارد و اثر نسبت‌گرایی اخلاقی بر متغیر ملاک بی‌صدافتی تحصیلی معنادار نیست ($\beta=.18, p=0.22>.05, t=1.22<1.96; \beta=.26, p<.000, t=5.34>1.96$). ترکیب این دو متغیر به طور تقریبی ۱۰ درصد از واریانس بی‌صدافتی تحصیلی را تبیین می‌کنند ($R^2=0.1, F=17.42, P<.000$). از سوی دیگر اثر کل ماکیاولیسم بر بی‌صدافتی تحصیلی برابر با ۰/۲۸ و در سطح کوچکتر از ۰/۰۵ معنادار است. این متغیر به تنهایی حدود ۹ درصد از واریانس بی‌صدافتی تحصیلی را تبیین می‌کند. در این مدل نیز همانند مدل پیشین، تفاوت ضریب تعیین در حضور متغیر میانجی در مدل ۲ ($R^2=0.1$) و عدم حضور آن در مدل ۳ ($R^2=0.09$)، نشان‌دهنده افزایش صدمی قدرت تبیین متغیر ملاک با حضور متغیر میانجی است که این مقدار تغییر به لحاظ آماری معنادار نیست. افزون بر این، نتایج تحلیل رگرسیون هائز نشان داد که اثر غیرمستقیم ماکیاولیسم بر بی‌صدافتی تحصیلی با میانجی‌گری نسبت‌گرایی اخلاقی برابر با ۰/۱۳۹ است و در فاصله سطح پایین ۰/۰۹۷- و سطح بالای ۰/۳۹۴ قرار دارد. از آنجایی که این محدوده عدد صفر را دربر می‌گیرد، اثر غیرمستقیم معنادار نیست و به عبارت دیگر، نسبت‌گرایی اخلاقی در رابطه بین ماکیاولیسم و بی‌صدافتی تحصیلی نقش میانجی ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که گفته شد هدف پژوهش حاضر بررسی اثر ماکیاولیسم و صفت صداقت-تواضع بر بی‌صدافتی تحصیلی با نقش میانجی نسبت‌گرایی اخلاقی در بین دانشجویان بود. نتایج نشان داد که ماکیاولیسم بر بی‌صدافتی تحصیلی اثر مثبت و مستقیم دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های یوتامی و همکاران (۲۰۱۹)، تریانتورو و همکاران (۲۰۲۰) و پژوهش صادقان، بنی مهد، جهانگیر نیا و جمکرانی (۱۳۹۸) که نشان دادند ویژگی‌های شخصیتی ماکیاولیسم در تشدید رفتارهای متقلبانة موثر است همسو است. ویژگی رفتاری ماکیاولیسم به معنای بکار بردن روش‌های غیراخلاقی برای رسیدن به هدف است. دروغگویی و گرایش به نیرنگ، فریب‌کاری، کنترل اوضاع به نفع خود، جاه‌طلبی، جعل شخصیت واقعی، تفرقه افکنی، تخریب شخصیت افراد، به بردگی گرفتن دیگران، احترام به افراد صاحب ثروت، قدرت و شهرت، تحقیر دیگران، نقش بازی کردن و مطابق میل دیگران رفتار کردن به منظور نیل به هدف ازجمله ویژگی‌های افراد با شخصیت ماکیاولیسم است (مورخ، مران جوری، علی خانی و پور علی، ۱۴۰۳). ماکیاولیسم گرایی نوعی رفتار شخصی محسوب می‌گردد که می‌توان آن را یک رفتار مجاب‌کننده در راستای به انجام رساندن اهداف شخص به شمار آورد. افراد با سطح ماکیاولیسم بالا، رفتارهای پرخاشگرانه، سوداگر و

انحرافی را به منظور به دست آوردن اهداف شخصی و توجه اندک به رفاه افراد پیرامون خود به کار می‌گیرند. افراد ماکیاول توجهی به اخلاقیات معمول ندارند و عموماً به عنوان افراد فاقد اخلاقی معرفی می‌گردند (گورام و گرگ^۱، ۲۰۱۳). هم‌چنین تأثیر صفت صداقت-تواضع بر بی‌صداقتی تحصیلی منفی و معنادار بود. یعنی با افزایش صداقت-تواضع در افراد بی‌صداقتی تحصیلی کاهش می‌یابد و بر عکس. این یافته با پژوهش‌های کلینلوژل، دیتر و انتوناکیز^۲ (۲۰۱۸)، پفاتیچر، سچیندلر و نوکور^۳ (۲۰۱۹) و لوبین-گلوب و همکاران (۲۰۱۹) همسو بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت که دانش‌آموزانی که از درجه صفت صداقت-تواضع بالایی برخوردار هستند، در اعمال خود تمایل بیشتری به درستکاری در رفتار دارند و تمایلی به نقض صداقت تحصیلی ندارند و به هنجارهای مدرسه خودپایبند هستند. به‌نظر می‌رسد افرادی با درجه صفت صداقت-تواضع بالا، هنجارهای اخلاقی یا مسئولیت اجتماعی را درونی می‌کنند که رفتارهای آن‌ها را راهنمایی می‌کند. در مقابل، دانش‌آموزانی با درجه صفت صداقت-تواضع پایین، گرایش به انجام رفتارهای بی‌صداقتی تحصیلی دارند؛ به ویژه هنگامی که این رفتارها خطرناک نباشند. صداقت-تواضع یک ویژگی شخصیتی اساسی است که نشان‌دهنده تمایل به منصف بودن و صادق بودن در برخورد با دیگران، به معنای همکاری با دیگران، حتی زمانی که می‌توان از دیگران به راحتی انتقام گرفت، می‌باشد (لیو، زتler و هیلبیگ^۴، ۲۰۲۰).

از دیگر نتایج پژوهش حاضر اثر نسبیت‌گرایی اخلاقی بر بی‌صداقتی تحصیلی معنادار نبود. این یافته با یافته‌های پژوهش شیرزاده و همکاران (۱۴۰۲) و هریاتی و همکاران (۲۰۲۰) همسو نبود. یکی از اهداف اصلی تحقیقات در حوزه بی‌صداقتی تحصیلی، شناسایی عوامل مؤثر بر تقلب در بین دانش‌آموزان برای تدوین اقدامات مؤثر جهت مبارزه با آن است (مالوشونوک و شملوا^۵، ۲۰۱۹). یافته‌های تحقیقات نشان می‌دهد که عوامل مؤثر بر بی‌صداقتی تحصیلی در بین دانش‌آموزان و دانشجویان ممکن است مربوط به محیط یادگیری، نگرش نسبت به بی‌صداقتی و رشد اخلاقی باشد (کاسیم، نصیر، جوهری و رزالی^۶، ۲۰۱۹). نسبیت‌گرایی اخلاقی یعنی اینکه ما در شرایط و زمان خودش نسبت به مسائل اخلاقی تصمیم بگیریم. نسبیت‌گرایی اخلاقی زمانی بهتر درک می‌شود که در مقابل مطلق‌گرایی اخلاقی قرار بگیرد. مطلق‌گرایان اخلاقی باور دارند که آنچه در جهان درست و نادرست است مطلق و قابل اجرا است. آنها باور دارند که باید به حقیقت مطلق بودن اخلاق باور داشته باشید و آنچه حق و واقعیت است از آن گرفته شده است. در ذهن مطلق‌گرایان اخلاقی، اخلاق بر پایه‌های تزلزل‌ناپذیر (عقلانی، طبیعی یا الهیاتی) استوار است و بنابراین همه ما موظف به پیروی از قوانین هستیم و معمولاً مهم نیست که کجا، چه زمانی یا چه کسی هستیم (فریمن، ویکس و ورهان^۷، ۲۰۰۹).

1. Goram & Greg
2. Kleinlogel, Dietz & Antonakis
3. Pfattheicher, Schindler & Nockur
4. Liu, Zettler & Hilbig
5. Maloshonok & Shmeleva
6. Kassim, Nasir, Johari & Razali
7. Freeman, Wicks & Werhane

هم‌چنین، نتایج نشان داد اثر ماکیاولیسم و صفت صداقت-تواضع بر نسبیت‌گرایی اخلاقی معنادار بود. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد که دانشجویانی که حالت ماکیاولیسم دارند بیشتر به این سمت گرایش دارند که تقلب و کارهای غیراخلاقی خود را به شرایط موجود نسبت دهند و این‌گونه بیان کنند هرکس جای آن‌ها بود هم همین کار را می‌کرد و به نوعی مسائل اخلاقی را به نفع خود باز تعریف کنند. افرادی که ویژگی‌های ماکیاولیسم را دارا هستند، تحت تأثیر راهبردهای سیاسی استثمار از دیگران قرار دارند، نگرش منفی نسبت به جهان داشته و تمرکز بر منافع و علایق شخصی نیز از مشخصات بارز آن‌ها می‌باشد. در کل، فرد نگرشی بدبینانه، عمل‌گرایانه و غیراخلاقی نسبت به جهان دارد و رفتارهای آن‌ها با نفع شخصی و فریبکاری همراه است (صدری دمیرچی، اسرافیلی و مصباحی، ۱۳۹۸). بر عکس افرادی که صفت صداقت-تواضع را دارند ممکن است نسبت به مسائل اخلاقی محتاطانه‌تر رفتار کنند و این‌طور بیان کنند هر اتفاقی هم که بیفتد و شرایط هر چقدر هم ناعادلانه باشد آن‌ها نباید مسائل اخلاقی را زیر پا بگذارند یا به نفع خود تغییر دهند. یافته دیگر پژوهش نشان داد که نسبیت‌گرایی اخلاقی رابطه ماکیاولیسم و صفت صداقت-تواضع بر بی‌صدافتی تحصیلی را میانجی‌گری نمی‌کند یعنی اینکه ماکیاولیسم و صفت صداقت-تواضع به‌صورت غیر مستقیم بی‌صدافتی تحصیلی را تحت تأثیر قرار نمی‌دهند. این نتیجه می‌تواند به دلیل استفاده از پرسشنامه و عدم درک دقیق دانشجویان از نسبیت‌گرایی اخلاقی و یا تحت تأثیر مسائل فرهنگی باشد.

در کل نتایج این پژوهش نشان داد که ماکیاولیسم و صفت صداقت-تواضع به صورت آشکارا و مستقیم بی‌صدافتی تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند. این نتیجه می‌تواند دلیلی بر وجود بی‌صدافتی تحصیلی در محیط آموزشی و دانشگاهی باشد. از محدودیت‌های تحقیق استفاده از پرسشنامه برای نسبیت‌گرایی اخلاقی و عدم درک عمیق شرکت‌کننده‌ها از متغیر مورد نظر بود شاید بتوان در تحقیقات آتی با استفاده از روش ترکیبی (مصاحبه، پرسشنامه) نتایج متفاوتی به‌دست آورد. عدم کنترل جنسیت نیز از محدودیت‌های این پژوهش به‌شمار می‌آید، لذا پیشنهاد می‌شود که حتماً زنان و مردان به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرند تا نقش جنسیت نیز مشخص گردد. هم‌چنین، چون این تحقیق در محیط دانشگاهی انجام شده تعمیم نتایج آن به محیط مدارس با احتیاط انجام شود. پیشنهاد می‌شود مسئولان محترم آموزش و پرورش با توجه به اینکه نسبیت‌گرایی اخلاقی در بین دانشجویان بدون توجه به مسائل فرهنگی رو به افزایش است با تبیین و روشن کردن این متغیر مهم در بین آن‌ها به درک بهتر آن در بستر فرهنگ جوامع مختلف کمک کنند. هم‌چنین با مد نظر قرار دادن صفت صداقت-تواضع و ارائه برنامه‌های آموزشی در محیط دانشگاهی به ترویج آن در بین دانشجویان کمک کنند.

منابع

- Ashton, M. C., & Lee, K. (2019). Religiousness and the HEXACO personality factors and facets in a large online sample. *Journal of personality*, 87(6), 1103- 1118.
- Ashton, M., Lee, K., (2004). Psychometric properties of the HEXACO personality inventory. *Multivariate behave res*, 39(2), 58-329.
- Bashiri, H., Barahmand, U., Akabri, Z. S., Ghamari, G. H., & Vusugi, A. (2011). A study of the psychometric properties and the standardization of hexaco personality inventory. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1173-1176.
- Ball, C. L., Smetana, J. G., & Sturge-Apple, M. L. (2017). Following my head and my heart: Integrating preschoolers' empathy, theory of mind, and moral judgments. *Child Development*, 88(2), 597-611.
- Barani, Hamid, Khormai, Farhad, Sheikh Al-Islami, Razieh, Fouladcheng, Mahboboh. (2018). The relationship between academic excitement, hope and academic dishonesty: Investigating the mediating role of academic help-seeking. *Journal of psychology*. 92(23), 388-406. [Persian]
- Barbaranelli, C., Farnese, M. L., Tramontano, C., Fida, R., Ghezzi, V., & Paciello, M. (2018). Machiavellian ways to academic cheating: A mediational and interactional model. *Frontiers in Psychology*, 9, 370835.
- Bashir, H., & Bala, R. (2018). Development and validation of Academic Dishonesty Scale (ADS): Presenting a multidimensional scale. *International Journal of Instruction*, 11(2), 57-74.
- Bertl, B., Pietschnig, J., Tran, U. S., Stieger, S., & Voracek, M. (2017). More or less than the sum of its parts? Mapping the Dark Triad of personality onto a single Dark Core. *Personality and individual differences*, 114, 140-144.
- Christie, R., and F.L. Geis. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press.
- Collier-Spruel, L., Hawkins, A., Jayawickreme, E., Fleeson, W., & Furr, R. M. (2019). Relativism or tolerance? Defining, assessing, connecting, and distinguishing two moral personality features with prominent roles in modern societies. *Journal of personality*, 87(6), 1170-1188. <https://doi.org/10.1111/jopy.12466>
- Collier, L. A. (2017). *Towards the development of a belief in moral relativism scale*. Wake Forest University.

- Sadri Damirchi E, Esrafil H, Mesbahi F. Addiction Potential Pattern Based on Dark Triad Traits of Personality and Schema Modes. *etiadpajohi* 2019; 13 (53) :119-138 URL: <http://etiadpajohi.ir/article-1-1716-fa.html>
- Fernández-del-Río, E., Ramos-Villagrasa, P. J., & Barrada, J. R. (2020). Bad guys perform better? The incremental predictive validity of the Dark Tetrad over Big Five and Honesty-Humility. *Personality and Individual Differences*, 154, 109700.
- Freeman, E. R., Wicks, A., & Werhane, P.H. (2009). Moral Relativism. *SSRN Electronic Journal*
- Jones, D. N., & Mueller, S. M. (2021). Is Machiavellianism dead or dormant? The perils of researching a secretive construct. *Journal of Business Ethics*, 1- 15.
- Jokar, Bahram & Haqngghada, Marjan. (2015). The relationship between moral identity and academic dishonesty: Investigating the moderating role of gender. *Education and Learning Studies*, 16(8), 143-162. [Persian]
- Heriyati, D., & Ekasari, W. F. (2020). A study on academic dishonesty and moral reasoning. *International Journal of Education*, 12(2), 56-62.
- Hosseini, Masoumeh; Ebadi, Munira; Farsi, Zahra (2017). Investigating the effect of ethics motivational program on the moral sensitivity of nurses in military hospitals. *Journal of Military Care Sciences*, 4(4), 257-249. [Persian]
- Goram, S & Greg, W. (2013). Ethical Performance Evaluation (EPE) in Business Practices Framework and Case Illustrations. *European Business Review*, 19(5), 420-430.
- Kajonius, P. J. (2014). Honesty–Humility in Contemporary Students: Manipulations of Self-Image by Inflated IQ Estimations. *Psychological reports*, 115(1), 311-325.
- Kassim, S. A., Nasir, N. F. M., Johari, N. R., & Razali, N. F. Y. (2019). Academic Dishonesty Intentions in the Perspectives of Higher Education in Malaysia. In *Proceedings of the Second International Conference on the Future of ASEAN (ICoFA)*, Springer, Singapore, 1, 199-207.
- Kleinlogel, E. P., Dietz, J., & Antonakis, J. (2018). Lucky, competent, or just a cheat? Interactive effects of honesty-humility and moral cues on cheating behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(2), 158-172. [Doi:10.1177/0146167217733071]
- Khormai Farhad & Mahmoudnejad, Khatun. (1400). The relationship between moral attitudes and students' academic dishonesty: the mediating role of moral disengagement. *Research ethics and history*, 60-74. [Persian]

- Khodabakhsh Pirkalani, R., chegini, R., & Atari, M. (2021). Translation and Validation of the Farsi Version of the MACH-IV in an Iranian Sample. *Quarterly of Educational Measurement*, 11(44), 31-55. doi: 10.22054/jem.2022.54714.2092[Persian]
- Leone, L., Desimoni, M., & Chirumbolo, A. (2012). Hexaco, social worldviews and socio-political attitudes: A mediation analysis. *Personality and individual differences*, 53(8), 995
- Liu, J., Zettler, I., & Hilbig, B. E. (2020). Honesty-humility. *Encyclopedia of personality and individual differences*, 1996-2004.1001. [Doi:10.1016/j.paid.2012.07.016]
- Lima, A. M. C. (2020). Traços narcistas e desonestidade acadêmica: um estudo com os discentes do curso de ciências contábeis. Liu, J., Zettler, I., & Hilbig, B. E. (2020). Honesty humility. *Encyclopedia of personality and individual differences*, 1996-2004.
- Ljubin-Golub, T., Petričević, E., & Sokić, K. (2019). Predicting Academic Cheating with Triarchic Psychopathy and Cheating Attitudes. *Journal of Academic Ethics*, 1-17.
- Mahmoudfakhe, Hayman, Roshan, Armin & Shiri, Habiba. (1401). Predicting moral indifference based on dark personality traits and belief in a just world among the market people of Urmia during the Corona era. *Social Psychology Research*, 12(47), 98-114. [Persian]
- Maloshonok, N., & Shmeleva, E. (2019). Factors influencing academic dishonesty among undergraduate students at Russian universities. *Journal of Academic Ethics*, 17(3), 313-329.
- McKee, R., (1989), High Tax Compliance Leads to Smaller Government. In book: *Essays on Government Growth* pp 67-73.
- Mavisakalyan, A., & Meinecke, J. (2015). The Labor Market Return To Academic Fraud. *European Economic Review*, 82, 212–230. doi:10.1016/j.euroecorev.2015.11.005.
- Mikayili Muni, Farzaneh, and Shirzadeh. (2023). Examining the relationship between moral indifference, moral identity and academic dishonesty. *School Psychology*, 12(1), 139-125.
- Morkh, Hadi, Maran Jouri, Mehdi, Ali Khani, Razia & Pourali, Mohammad Reza. (2024). The effect of Machiavellianism on financial crimes with the mediating role of ethical orientation of accountants. *Management Accounting and Auditing Knowledge*, 13(51), 297-307. [Persian]
- Neave, H. W., Costa, J. H., Weary, D. M., & Von Keyserlingk, M. A. (2020). Long-term consistency of personality traits of cattle. *Royal Society open science*, 7(2), 191849.

- Pfattheicher, S., Schindler, S., & Nockur, L. (2019). On the impact of Honesty-Humility and a cue of being watched on cheating behavior. *Journal of Economic Psychology*, 71, 159-174. [Doi:10.1016/j.joep.2018.06.004]
- Rahmani, Nurullah, Heydarpour, Farzaneh, & Jahanshad, Azita. (1402). The effect of ethical behavior theory and Machiavellianism on tax compliance to support sustainability reporting. *Knowledge of management accounting and auditing*. 12(45), 499-513. [Persian]
- Rahmani Malek abadi, M., Farokhi, N. A., & Aghabeigi, J. (2015). Standardization and sufficiency psychometric properties of six factor personality HEXACO-FFI-R questionnaire in Iranian students. *Educational Psychology*, 11(38), 1-18. [Persian]
- Sadeghian, Massoud, Bani Mahd, Bahman, Jahangirnia, Hossein & Gholami Jamkarani, Reza. (2018). Machiavellianism, ethical orientation and fraudulent financial reporting. *Accounting and Auditing Reviews*, 26(3), 413-434. [Persian]
- Sarkissian, H., Park, J., Tien, D., Wright, J. C., & Knobe, J. (2011). Folk moral relativism. *Mind & Language*, 26(4), 482-505.
- Sasongko, N., Hasyim, M. N., & Fernandez, D. (2019). Analysis of Behavioral Factors that Cause Student Academic Fraud. *The Journal of Social Sciences Research*, 5(3), 830-837.
- Shirzadeh, Mehdi and Michaeli Manee, Farzaneh. (1402). Examining the relationship between moral indifference, moral identity and honesty-humility traits with academic dishonesty. *School Psychology*, 12(1), 125-139. [Persian]
- Suriani, Ismail & Zoharah, Omar. (2017). Academic Dishonesty: An Empirical Study of Personal Beliefs and Values of Undergraduate Students in Malaysia. *SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES*, 25 (3): 1181 – 1198.
- Szerman, A. S. A. (2021). Engenharia econômica: uma análise sobre as principais abordagens e aplicações da desonestidade na área de economia comportamental por meio de uma revisão bibliográfica sistemática.
- Triantoro, H.D., Utami, I., & Joseph, C. (2020), "Whistleblowing system, Machiavellian personality, fraud intention: An experimental study". *Journal of Financial Crime*, 27(1): 202-216.
- Utami, I., Wijono, S., Noviyanti, S., & Mohamed, N. (2019). Fraud diamond, Machiavellianism and fraud intention. *International Journal of Ethics and Systems*, 1-14.
- Veríssimo, A. C., Conrado, G. A., Barbosa, J., Gomes, S. F., Severo, M., Oliveira, P., & Ribeiro, L. (2022). Machiavellian medical students report more academic misconduct: A cocktail

fuelled by psychological and contextual factors. *Psychology Research and Behavior Management*, 2097-2105.

Winardi, R. D., Mustikarini, A., & Anggraeni, M. A(2017). Academic dishonesty among accounting students: Some Indonesian Evidence. *Jurnal Akuntansi dan Keuangan Indonesia*, 14(2), 142-164.

Wreen, M. (2018). What Is Moral Relativism? *Philosophy*, 93(3), 337-354.

The mediating role of moral relativism in the relationship between Machiavellianism, honesty-humility and academic dishonesty

Farzaneh Michaeli Manee^{1*}, Behzad Arzhang², Sheler Abkhiz³, Negin Akbarzadeh⁴,
Fereshteh Rostamzadeh⁵, Amirmohammad AshrafiGhalilo⁶

Abstract

This research was conducted with the aim of investigating the relationship between Machiavellianism and honesty-humility traits on academic dishonesty with the mediating role of moral relativism among students of Urmia University Faculty of Literature. This research was correlational. The statistical population of the present study was all the students of Urmia University Faculty of Literature, 327 of whom were selected by cluster random sampling method. In order to collect data, Mach 4 questionnaire, Hexaco personality questionnaire, academic dishonesty questionnaire and moral relativism questionnaire were used. The data was analyzed using SPSS software and the fit indices of the extracted model and the research model were confirmed. The results showed that the direct effects of Machiavellianism on moral relativism, honesty-humility trait on moral relativism, Machiavellianism on academic dishonesty and honesty-humility trait on academic dishonesty are significant. But the effect of moral relativism on academic dishonesty is not significant. Also, the indirect effects of Machiavellianism and the trait of honesty-humility with the mediation of moral relativism on academic dishonesty were not significant either. Therefore, it is possible to prevent academic dishonesty in students and reduce it by providing educational programs based on Machiavellianism, honesty-humility.

Keywords: Academic dishonesty, Machiavellianism, honesty-humility, Moral relativism

1. Associate Professor, Faculty of Psychology and Education, Urmia University, Urmia, Iran.

* Corresponding Author: f.michaeli.manee@gmail.com

2. Masters, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Education, Urmia University, Urmia, Iran.
behzadarjang40@gmail.com

3. Masters, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Education, Urmia University, Urmia, Iran.
abkhizsh@gmail.com

4. Masters, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Education, Urmia University, Urmia, Iran.
neginakbarzadeh123@gmail.com

5. Masters, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Education, Urmia University, Urmia, Iran.
fr.rostamzadeh79@gmail.com

6. Masters, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Education, Urmia University, Urmia, Iran.
aamyrhmd882@gmail.com